

سنگ‌نوشته‌های از یاد رفته

سنگ‌نوشته‌های شهرستان

طرقبه‌شنان‌دیز

محمد باقری

سرسناسه	: باقری، محمد، ۱۳۶۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: سنگ‌نوشته‌های از یاد رفته: سنگ‌نوشته‌های شهرستان طرقيه شانديز/ محمد باقری.
مشخصات نشر	: مشهد: کتيبه ميراث شيعه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهري	: ۲۵۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۶۷۴۹-۴
وضعيت فهرست‌نویسی	: فیا
عنوان ديگر	: سنگ‌نوشته‌های شهرستان طرقيه شانديز.
موضوع	: گورنشته‌ها -- ايران -- طرقيه
موضوع	: Epitaphs -- Iran -- Torqabeh
موضوع	: طرقيه
موضوع	: Torqabeh (Iran)
رده بندي کنگره	: ۱۷۹۴.NB
رده بندي ديویی	: ۵۸۲۹
شماره کتایشناسی ملی	: ۷۲۷۴۹۷۱

سنگ‌نوشته‌های از یاد رفته سنگ‌نوشته‌های شهرستان طرقيه شانديز

محمد باقری

چاپ نخست: ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۶۷۴-۹-۴

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۳.....	پیشینه و روش مطالعه
۱۱.....	فصل یک: معرفی شهرستان طرqbه شانديز و قبرستان‌های تاریخی آن
۱۳.....	شهر طرqbه
۲۹.....	فصل دو: تحلیل محتوای مندرج بر سنگ‌نوشته‌ها
۳۲.....	خطاطان و حکاکان
۳۲.....	نام خداوند
۳۲.....	القاب و نسبت‌ها
۳۳.....	آیات
۳۴.....	احادیث
۳۴.....	جملات دعایی
۳۴.....	تاریخ نوشته شده بر سنگ‌نوشته‌ها
۳۴.....	اشعار
۴۳.....	نقوش و نشانه‌ها
۴۴.....	جنس سنگ‌نوشته‌ها
۴۴.....	شکل سنگ‌نوشته‌ها
۴۸.....	مُهر و تسبیح و محراب
۴۸.....	جراغ لاله

مقدمه

یکی از بناهای تاریخی که هرچه به تاریخ باستانی خود نزدیک می‌شویم مهم‌تر می‌شوند قبرستان‌ها و سنگ قبرها هستند. اطلاعات مندرج در سنگ قبرها از چند منظر مهم است تاریخی، هنری، معماری و.... سنگ نوشته‌ها هر چند که در مفهوم عام به سنگ تاریخ شهرت دارند، اما به لحاظ مفهوم تاریخی و کاربردی به چند دسته از جمله سنگ یادبود، سنگ فرمان، وقف‌نامه، سنگ محراب و سنگ مزار تقسیم می‌شوند.^۱ در کتاب حاضر منظور از سنگ‌نوشته، سنگ‌نوشته مزار است. سنگ‌نوشته، واژه‌ها و جملات و اشعار ستایش‌آمیزی است که بر روی سنگ قبر حک می‌شود. منظور از حک این نوشته‌ها یادآوری مشخصات فرد در گذشته و ادای احترام به او است. در ادامه به اهمیت سنگ‌نوشته‌ها در پژوهش‌های تاریخی اشاره می‌شود:

- سنگ مزار را می‌توان نخستین کتاب‌های جهان دانست زیرا صفحه‌ای بوده که تاریخ حیات انسان، ایام شادمانی و روزگار ناخوشی‌هایش حرفه و پیشه‌اش به آن نقر گردیده است و وجه ظریف و دلنشین این هنرمندان برخاسته از دل مردم، با اشعار عامیانه پرسوز و گدازی بی‌هیچ قافیه‌اندیش، حواشی سنگ مزارها را نقشین نموده‌اند.^۲

- یکی از انواع یادمان‌هایی که به وفور در ایران یافت می‌شود، متونی است که بر سنگ قبرها حکاکی شده است؛ اوراق گرانمایی که امانتدار فرهنگ غنی این سرزمین هستند. مزارنوشته‌ها امتیاز دیگری نسبت به دیگر یادمان‌های تاریخی از جمله سکه‌ها دارند؛ این امتیاز، به انحصاری نبودن مزارنوشته هاست؛ به طوری که افراد عادی نیز می‌توانستند کتیبه‌هایی از خود به یادگار بگذارند؛ این در حالی است که ضرب سکه‌ها منحصرأ در اختیار فرمانروایان و مقامات حکومتی بوده است. بنابراین سنگ نوشته‌ها از آن جهت که می‌توانند به اقشار مختلف مردم یک جامعه ارتباط یابند، از جایگاه برجسته‌ای برخوردارند. سنگ‌نوشته‌ها که زمانی دراز، میزبان

^۱ حصیری، هنگامی به سنگ مزار مقبره اوحیدی مراغه‌ای، ص ۷۱۷.

^۲ جباری کلخوران، صداقت. خبیری، محمدرضا، بررسی سنگ‌نوشته‌های تاریخی شهرستان یزد (سنگ قبور قرون ۵ تا ۱۳

هجری) با تأکید بر ویژگی‌های گرافیکی آن، ص ۶۵.

تازه مردگان بودند، ویژگی‌های فرهنگی آن منطقه را بازتاب می‌دهد و آشکارا از دین، باورها، خواسته‌ها و آرزوهایشان حکایت می‌کند. به عبارت دیگر، از رهگذر سنگ‌نوشته‌ها می‌توان بخشی از تاریخ اجتماعی و فرهنگی ساکنان باستانی آن سرزمین‌ها را استخراج نمود.^۱

- آنچه بیش از هر چیز در ثبت، احیاء و انتشار این گونه مجموعه سنگ‌نوشته‌ها مهم است بازسازی تاریخ فراموش شده منطقه است. معدود کسانی که مربوط به شهرستان طرقله شاندریز بوده‌اند در کتاب‌های تاریخ معرفی شده‌اند. این سنگ‌نوشته‌ها سرنخ‌های ارزشمندی از شخصیت‌های شهرستان بزرگ طرقله شاندریز و مناطق اطرافش را نمایان می‌سازد.

- حفظ قبرستان‌های قدیمی به عنوان آثار فرهنگی و هنری باقی مانده از گذشتگان حائز اهمیت است. بر روی این سنگ‌مزارها شاهد حک فرهنگ عامه مردم دوران‌های مختلف به صورت نمادین و سمبلیک می‌باشیم. این سنگ‌نوشته‌ها هم به لحاظ مجموعه گسترده‌ای که از معرفی شخصیت‌ها و انساب آن‌ها و اشعار و سایر اطلاعات تاریخی در آن لحاظ شده و از دیدگاه ویژگی‌های هنری، مجموعه بسیار جالبی از تاریخ و فرهنگ منطقه مورد بحث ارائه می‌کند.

- به طور کلی سنگ‌مزار را می‌توان سند هویت یک ملت دانست زیرا ورقی از اوراق زندگی آدمی می‌باشد و این آخرین برگ از زندگی آدمی را می‌توان نخستین برگ از تاریخ حیات جاودانگی او دانست.^۲

- سنگ قبور همچون کتابی سنگی و اسنادی غیر قابل تردید تاریخ زنده مردم این سرزمین است که بدون واسطه و پس از گذشت سال‌ها پژوهشگران را از زبان و خط و اندیشه‌های نیاکان خویش آگاه می‌سازد. همچنین از لحاظ اسناد و استفاده در تحقیقات تاریخی حائز اهمیت است. جنبه دیگر برتری سنگ قبور بر تاریخ نویسی برای اطلاع از اوضاع اجتماعی گذشته بدان جهت است که تاریخ نویسی ناشی از تمایلات افراد گوناگون نسبت به اوضاع موجود غالباً اغراق‌آمیز است بوده ولی سنگ قبور روشنگر وقایع تاریخی و تا حدودی اجتماعی زمان است.^۳

۱. صادقی تورانپشتی و دیگران، «تحلیلی بر مقوله انتخاب آیات در مزارنوشته‌های توران پشت: یادمانی با داده‌های فرهنگی و تاریخی»، صص ۵۶-۵۷.

۲. جباری کلخوران، صداقت، خیرری، محمدرضا، «بررسی سنگ‌نبشته‌های تاریخی شهرستان یزد (سنگ قبور قرون ۵ تا ۱۳ هجری) با تأکید بر ویژگی‌های گرافیکی آن»، ص ۶۱.

۳. جباری کلخوران، صداقت، خیرری، محمدرضا، «بررسی سنگ‌نبشته‌های تاریخی شهرستان یزد (سنگ قبور قرون ۵ تا ۱۳ هجری) با تأکید بر ویژگی‌های گرافیکی آن»، ص ۶۱.